

STÁVÁ ČESKOSLOVENSKÁ OBILNÍ SPOLEČNOST PO PRÁVU?

Právníckou i obchodní veřejností jest v poslední době často přetřásána otázka, zda Československá obilní společnost existuje po právu či nikoliv. Nejde tu ovšem jen o theoretické spory akademického rázu, nýbrž o řešení praktické otázky, zda Československá obilní společnost jest právním podmětem či nikoliv, zda jako taková může býti subjektem práv a právních závazků a zda jako taková může býti žalována nebo žalovati.

Československá obilní společnost má býti podle vládního nařízení ze dne 13. července 1934 o úpravě obchodu s obilím, moukou a mlýnskými výrobky a některými krmivy č. 137 Sb. z. a n., podle stanov uveřejněných ve Sbírce zákonů a nařízení jako příloha tohoto vládního nařízení zřízena jako **a k c i o v á s p o l e č n o s t**.

Jest tedy nutno předestříti, jakým způsobem se akciová společnost zřizuje. A tu čl. 208 obchodního zákona předpisuje, že akciové společnosti mohou býti zřizovány toliko se státním schválením a že o zřízení a obsahu společenské smlouvy (stanov) musí býti zřízena soudní nebo notářská listina.

Čl. 211 obch. zák. pak stanoví, že akciové společnosti jako takové není, dokud nebyla schválena a zapsána do obchodního rejstříku. Že smlouva společenská a schvalovací listina musí býti zapsány do obchodního rejstříku u obchodního soudu, v jehož obvodu má společnost svoje sídlo, vyžaduje čl. 210 obch. zák.

Svojí povahou jest pak podle čl. 207 obch. zák. akciová společnost spojení více osob ku provozování obchodního podniku pod společnou firmou tím způsobem, že žádný ze společníků za závazky společnosti osobně neručí, nýbrž všichni společníci se účastní toliko vklady, při čemž společenský kapitál jest rozdělen na akcie.

Plyne z povahy věci, že společností obchodního práva jest akciová společnost je tehdy, provozuje-li obchody ve smyslu obchodního zákona a jen tehdy se na ni vztahují též předpisy obchodního zákona. Na akciové společnosti neprovozující obchody se předpisy obchodního zákona (čl. 207 a násl.) nevztahují, nýbrž platí pro ně pouze předpisy spolkového zákona z 26. února 1852, č. 253 ř. z. Tento zákon platí i pro ostatní akciové společnosti obchody provozující v d l e předpisů obchodního zákona. Prováděcím nařízením k tomuto zákonu spolkovému jest nařízení ministerstva vnitra, obchodu, financí, spravedlnosti a zemědělství z 20. září 1899, č. 175 ř. z., jež obsahuje »regulativ pro zřizování a přeměnu akciových společností v oboru průmyslu a obchodu«, zkráceně »akciový regulativ« nazývaný, který byl modifikován vl. nař. č. 465/1920 a č. 211/1924 Sb. z. a n.

Se zřetelem na tyto předpisy ve stručnosti citované možno říci, že podmínkami vzniku akciové společnosti provozující obchody jsou následující:

1. upsání akciového kapitálu, který jest rozložen na akcie;
2. sepsání společenské smlouvy (stanov) ve formě soudní neb notářské listiny;

3. udělení státního svolení (koncesse) ;

4. zápis do obchodního rejstříku.

Že Československá obilní společnost podle předmětu svého podnikání provozuje obchody a že jest tedy společností obchodní, jež má býti zapsána v obchodním rejstříku, o tom není pochyby a v § 4 stanov jejích jest výslovně stanoveno, že se společnost zapíše do obchodního rejstříku krajského soudu obchodního v Praze.

Přihlédneme nyní, které z předpokladů uvedených pod bodem 1—4 byly při Československé obilní společnosti splněny, a které nikoliv.

Upsání akciového kapitálu na akcie rozvrženého se stalo a v tomto směru není žádné závady. Přistoupíme hned k dalšímu předpokladu, t. j. požadavku, aby ve smyslu čl. 208 obch. zák. byla sepsána společenská smlouva ve formě soudní neb notářské listiny. Tento požadavek splněn nebyl, poněvadž o jednání ustavující valné hromady dne 16. července 1934 konané, nebyla zřízena soudní neb notářská listina, jak to vyžaduje § 13 akc. regulativu. Sluší ovšem uvážiti, zda vzhledem k vládnímu nařízení č. 137/34 Sb. z. a n. jest sepsání společenské smlouvy touto formou zapotřebí či nikoliv. V citovaném nařízení jest uvedeno, že Československá obilní společnost ustaví se podle předpisů tvořících součást tohoto nařízení. Jest tedy dále zkoumati, zda ve stanovách společnosti, jež byly ve Sbírce zákonů a nařízení publikovány jako součást citovaného nařízení, není vyslovena v tomto směru nějaká úchylka od zákonných předpisů platících pro jiné akciové společnosti. Leč žádnou takovouto odchylku tohoto rázu nelze nalézt ani v nařízení samém, ani v jeho součásti, t. j. stanovách společnosti. Z celé úpravy cit. vládn. nařízení je patrné, že účelem bylo, aby vládním nařízením byl upraven již předem obsah společenské smlouvy (stanov) Obilní společnosti, ale o formě, v jaké má býti zřízena není tu zmínky. Naopak, z obsahu § 4 stanov, podle něhož má býti společnost zapsána do obchodního rejstříku nutno usuzovati, že v tomto směru, t. j. po stránce formálních náležitostí, nebylo lišeno od ostatních společností akciových. Vládní nařízení zajisté mohlo vysloviti, že pro Obilní společnost zřízení společenské smlouvy formou soudní neb notářské listiny není zapotřebí. Když však tak neučinilo, nelze od tohoto požadavku ani ohledně Obilní společnosti upustiti, leda že by ovšem vládním nařízením byly takto stanovy společnosti doplněny nebo pozměněny. Jinak ustavující valná hromada podle § 13 akciového regulativu musí určití obsah společenské smlouvy (stanov) ve znění státní správou schváleném (tedy u Československé Obilní společnosti ve znění uvedeném ve vládním nařízení č. 137/34 Sb. z. a n.) a usnesení toto musí býti soudně neb notářsky osvědčeno, což se nestalo.

Přistoupíme nyní k požadavku dalšímu, t. j. udělení státního schválení (koncesse) podle čl. 208, odst. 1. obch. zák. Toto státní svolení rozpadá se na svolení předběžné ku pracem přípravným a svolení konečné při zřízení společnosti. Žádost za státní svolení třeba podati u zemského úřadu v jehož obvodu má míti společnost své sídlo (§ 7, odst. 1. spol. zák., § 2, odst. 2. akc. reg.) a rozhoduje o ní ministerstvo vnitra (§ 4, odst. 3. spol. zák.). Konečné schválení (zřizovací) může ministerstvo vnitra učiniti závislým na splnění určitých podmínek, při čemž nezbytnými podmínkami podle akciového regulativu jsou: a) upsání akciového kapitálu, b) svolání ustavující valné hromady před zápisem společnosti do rejstříku

za účelem schválení navržených stanov, při čemž usnesení zakládající valné hromady nutno osvědčiti soudní neb notářskou listinu (§ 13 akc. reg.).

Za toto státní schválení považuje se u Obilní společnosti samo vládní nařízení č. 137/1934 Sb. z. a n., respektive jest zastáván názor, že toto státní schválení jest v onom vládní nař. č. 137/1934 Sb. z. a n. obsaženo. Se zřetelem na zásadu hájenou ve správním právu, že určitému správnímu aktu nemůže býti na závadu, že byl vydán od orgánu nepovolaného, když tento orgán pořadem instančním jest orgánem, jenž by k vydání aktu byl příslušným, nadřazen a mohl tudíž jeho rozhodnutí přezkoumávati, možno s tímto náhledem souhlasiti, ač není bezesporný. Ovšem sluší při tom uvážiti, že svolení dané ministerstvem vnitra zaniká, jestliže do 1 roku od data koncesní listiny (není-li v ní jiná lhůta určena) nebyla společnost do obchodního rejstříku zapsána; lhůta však může býti prodloužena (§ 12, odst. 6. akc. reg.).

Zbývá ještě poslední předpoklad, a to jest zápis Obilní společnosti do obchodního rejstříku. Jest známou věcí, že zápis tento dosud proveden nebyl a že k němu nedošlo právě z toho důvodu, že zřízení a obsah společenské smlouvy nebyl osvědčen soudní neb notářskou listinou, jak to vyžaduje předpis čl. 208 obch. zák., o němž bylo již pojednáno.

Zápis akciové společnosti do obchodního rejstříku jest povahy konstitutivní, neboť teprve tímto zápisem společnost vzniká a po právu existuje (čl. 211, odst. 1. obch. zák.).

Ježto vládní nařízení a jeho součást (t. j. stanovy Obilní společnosti) v tomto směru neobsahují žádných odchylek od platného zákonodárství, a naopak v § 4 těchto stanov jest výslovně řečeno, že se Společnost zapíše do obchodního rejstříku krajského soudu obchodního v Praze, jest míti za to, že dokud Československá obilní společnost není v obchodním rejstříku zapsána, dotud nestává po právu.

Vládní nařízení mohlo ovšem stanoviti, že k právní existenci Obilní společnosti není zápisu do obchodního rejstříku zapotřebí, a to buďto vůbec ne, anebo mohlo tomuto zápisu přiznati pouze povahu deklaratorní, nikoliv konstitutivní. Když tak však neučinilo, nutno trvati na tom, že i ohledně Československé obilní společnosti jest její zápis povahy konstitutivní, tak jako u každé jiné akciové společnosti, tedy, že dokud není proveden, společnost tato právně neexistuje.

Na věci nic nemění ani ustanovení § 8 vládní nařízení, v němž jest uvedeno, že ministerstvo zemědělství určí a vyhlásí den, kdy společnost zahájí svoji činnost.

Předpis tento nelze vykládati jinak než zní a než jak byl míněn. Totiž tak, že bude ministerstvem zemědělství vyhlášen a určen den, kdy společnost započne svoji činnost. Zahájení činnosti nelze ovšem směřovati s pojmem právní existence akciové společnosti. Společnost může existovati po právu, když dostála všem zákonným podmínkám, aniž ještě započala se svojí činností. Naproti tomuto ani fakticky vyvíjená činnost akciové společnosti, dosud do rejstříku nezapsaná, nezakládá její existenci právní, jak to jde zcela jasně na jevo z předpisu odst. 2., čl. 211 obch. zák. stanovícího, že bylo-li jednáno jménem společnosti, dokud ještě nebyla schválena a zapsána do obchodního rejstříku, ručí jednající osobně a solidárně.

U akciové společnosti je tedy situace docela jiná, nežli u veřejné společnosti, která vzniká už tehdy, když započne provozovati obchody.

Jestliže tedy ministerstvo zemědělství vyhláškou ze dne 14. července 1934, uveřejněnou dne 17. července 1934 v č. 161 Úředního listu určilo den 17. července 1934 jakožto den, kdy Československá obilní společnost zahájí svoji činnost, nutno této vyhlášce rozuměti pouze tak, že se předpokládá, že v tento den společnost již po právu existuje. Neexistuje-li, nemohla jako taková činnost zahájit, třebas den k zahájení její činnosti byl ministerstvem zemědělství určen a veřejně vyhlášen. Rozhodně však nelze míti za to, že by toto určení a vyhlášení mohlo nahrazovati protokolaci společnosti v obchodním rejstříku.

Když Československá obilní společnost jako akciová společnost dosud po právu neexistuje, vyskýtá se otázka, kdo je zodpovědný za ona jednání, jež byla jejím jménem dosud předsevzata. Odpověď na to dává druhý odstavec čl. 211 obch. zák., o němž se již stala zmínka a který praví, že bylo-li jednáno jménem společnosti dosud nezapsané ručí jednatelů osobně a solidárně. Ručení za takováto jednání dopadá tedy na ty, kteří za společnost jednali, při čemž podle konstantní judikatury se vyžaduje, aby jménem společnosti bylo jednáno tak, jako kdyby již po právu existovala (rozh. č. 3075 sb. n. s.).

Alfred K o s :

O PRÁVU PŘEDKUPNÍM.

I. Historický vývoj a platná úprava.

Právo předkupní má v soustavách moderních práv dva historické předchůdce. Jest to jednak z řeckého práva do římského převzaté *ius protemiseos*, jednak různé druhy německého práva retraktního. *Ius protemiseos* nebo *praelationis* jeví se v první řadě v právu emphyteutickém, jako povinnost emphyteuta oznámiti vlastníkovu nemovitosti zamýšlené zcizení svého práva aby vlastník mohl do dvou měsíců vykonati svoje právo předkupní. Neužil-li vlastník toho práva, mohl emphyteusi prodati, ale pouze osobám placením schopným a kterým bylo dovoleno převzít emphyteusi.¹⁾ Za dání souhlasu mohl vlastník žádati t. zv. *laudemium*, dvě procenta z tržebné ceny. V této podobě převzalo se *ius protemiseos* do práva justiniánského. Mimo toto zvláštní právo předkupní, jeví se též *ius protemiseos* jako vedlejší ujednání při smlouvě tržebné s tím účinkem, že kupitel jest povinen, bude-li chtíti věc opětně prodati, nabídnouti ji ke koupi prodávateli. Tento druh práva předkupního jeví se jako obligační poměr a ku vynucení plnění z tohoto poměru sloužila *actio venditi*, ačkoliv se i někdy připouštěla žaloba z kontraktu *innominatni*.²⁾

Germánské právo retraktní jest právem věcným, dle kterého příslušelo oprávněnému získati věc (pravidelně nemovitosti někdy i movitosti) v případě prodeje za stejných podmínek, za kterých třetí osoba chtěla koupiti. Předpokladem byla perfektní kupní smlouva, do které oprávněný mohl vstoupiti. Tato práva retraktní mohla býti založena zákonem nebo úmluvou. Nejvýznamnější práva tohoto druhu, jež ovlivňovala i moderní právní systémy, jsou jednak *retractus in iure vicinitatis*, při prodeji sousedního pozemku nesousedovi, jednak *retractus ex iure condominiumi* při prodeji spoluvlastnického podílu jiné osobě než spoluvlastníku.³⁾

Platné právo německé přijalo jak zákonné tak i smluvní právo předkupní. Zákonné právo předkupní přísluší dle § 2034 něm. obč. zák. každému spoludědici,

¹⁾ Bonfante, *Institute* v překladu Vážného: *personae non prohibita et idoneae ad solvendum*, str. 378.

²⁾ Vážný: *Rímské právo obligační*, str. 90.

³⁾ Schwerin: *Grundzüge des deutschen Privatrechts*, str. 167.